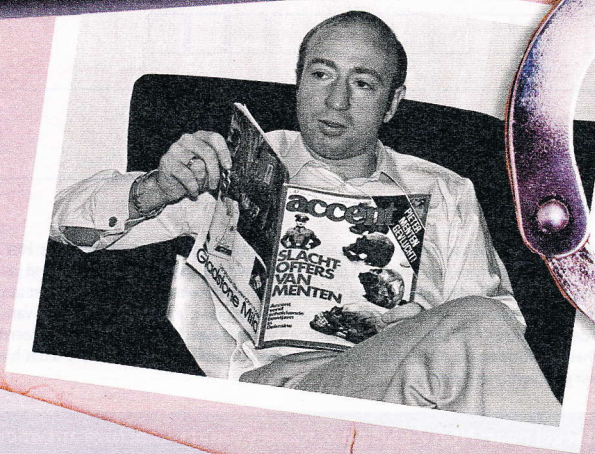
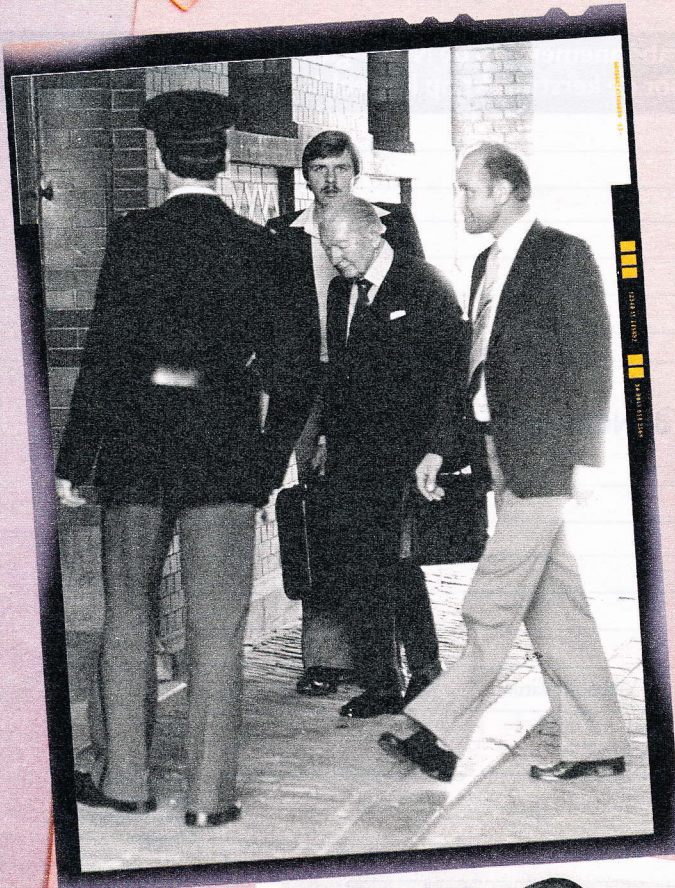

Serie over oorlogsmisdadiger Pieter Menten

De ontmaskering van *een schurk*

Omroep MAX zendt een driedelige serie uit over *De zaak Menten*. Het script is gebaseerd op het boek van journalist Hans Knoop (73), die de oorlogsmisdadiger in 1976 ontmaskerde. Het leverde hem wereldfaam op.

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: ANP, BERRY STOKVIS/HH, SHUTTERSTOCK

Het is eind mei 1976 als Hans Knoop, hoofdredacteur van weekblad *Accent*, door zijn Israëlische collega Chaviv Kanaan wordt gewezen op een interview in *De Telegraaf* (waaraan *Accent* is gelieerd) met de Blaricumse multimiljonair Pieter Menten (1899-1987). Die vertelt daarin over de veiling van een deel van zijn kunstcollectie en zijn leven als grootgrondbezitter in Oost-Polen voor de Tweede Wereldoorlog. Menten profileert zich als een slachtoffer; hij zou door de Duitsers zijn gedwongen om zijn landgoed te verlaten. Maar volgens Kanaan is Menten in 1941 met de Duitsers in een SS-uniform teruggekeerd naar het gebied om er oude rekeningen te vereffenen. Tientallen Joden – onder wie familieleden van Kanaan – en communisten zouden op bevel van Menten zijn gefusilleerd, waarna hij hun kunstwerken inpikte en later naar Nederland overbracht. Hoewel Menten na de oorlog voor de bijzondere rechtspleging moest verschijnen vanwege zijn collaboratie en kunstroof, werd hij niet voor de moorden veroordeeld. Hij kreeg slechts acht maanden. Hij bouwde daarna een succesvolle carrière op als zakenman en genoot de bescherming van invloedrijke vrienden. En werd vergeten.

MASSAGRAVEN

Als Knoop, die in 1943 op het onderduikadres van zijn Joodse ouders is geboren, de kwestie bij zijn *Telegraaf*-collega aankaart, vindt die het niet interessant voor een follow-up. Dus gaat hij zelf met het verhaal aan de slag. Hij bezoekt Menten thuis, die hem allervriendelijkst ontvangt. "Hij dacht dat het over zijn kunst zou gaan", zegt Knoop. "Maar toen hij doorkreeg dat ik wilde publiceren over de gebeurtenissen in Polen, veranderde zijn houding. Hij probeerde me om te kopen. Voor mij hét bewijs dat er iets niet klopte." Knoop reist voor zijn onderzoek naar de dorpjes waar Menten de executies uitgevoerd zou hebben. "De Russen hadden inmiddels de massagraven blootgelegd. Ik liep tussen kinderschoentjes en davidsterretjes. Het was onbeschrijfelijk en raakte me diep. Ik vond talloze ooggetuigen en overleven-

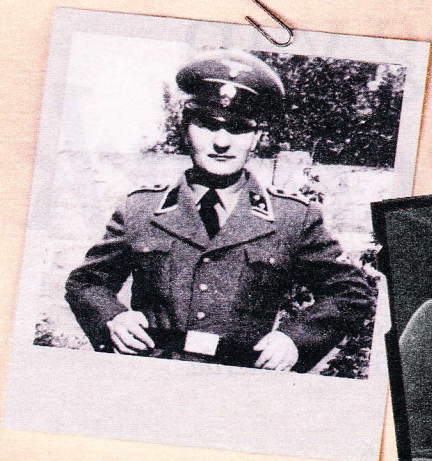
*"Hij leek charmant,
maar was een
gewetenloze schurk"*

.....

den van het drama. Het bleek dat Menten voor 1939 met veel van zijn slachtoffers bevriend was geweest."

ARRESTATIEBEVEL

Knoop tekent zijn bevindingen op in het boek *De zaak Menten* en overhandigt het verzamelde bewijs aan het Openbaar Ministerie. Na veel politiek geharrewar vaardigt dat een nieuw arrestatiebevel uit voor Menten. Die slaat op de vlucht. "De pleuris brak uit in Den Haag. En Nederland. Naar het rechtstreeks op tv uitgezonden Kamerdebat van veertien uur keken meer mensen dan naar een Europacupwedstrijd." Op zijn redactie komen tientallen tips binnen over Mentens mogelijke verblijfplaats. De meest aannemelijke luidt dat hij in een Zwitsers hotel zit. Knoop mag aanwezig zijn bij de arrestatie op 6 december. Daar ziet hij de ware Menten. "Het was voor mij een enerverend moment. Ik was er dag en nacht mee bezig geweest. De hele weg naar het politiebureau schreeuwde hij 'vuile rotjood' naar me. Hij was echt schizofreen. Hij leek charmant, maar was feitelijk een gewetenloze schurk die onder dekking van de oorlog zijn eigen belangen heeft veiliggesteld. Mijns inziens zijn het >

ook geen oorlogsmisdaden die hij beging: het waren gewoon wraakmoorden.”

In Nederland wordt Menten na hoger beroep veroordeeld tot tien jaar en een boete van honderdduizend gulden. “Zelfs de doodstraf zou te licht zijn geweest”, vindt Knoop. “Maar wat mij genoegdoening gaf is dat hij de boeken is ingegaan als de grootse oorlogsmisdadiger die Nederland heeft gekend.”

BESPIONEERD

Vreemd genoeg betekent de zaak voor Knoop het einde van zijn loopbaan bij het *Telegraaf*-concern. Hij komt in conflict met de redacteur die het verhaal over Menten niet wilde schrijven en – zo ontdekte hij – hem daarna had bespioneerd ten behoeve van Mentens verdediging. “Ik wilde hem niet meer bij de koffieautomaat tegenkomen en vertrok.”

“Nog steeds beginnen mensen over Menten als ik me voorstel”

Als media-adviseur bouwt Knoop een nieuwe succesvolle carrière op. Maar zijn naam blijft voor eeuwig aan ‘Menten’ kleven. “Het was wereldnieuws. In New York herkende een taxichauffeur me van een talkshow daar. Wim Kan had zelfs een liedje over me in zijn oudejaarsconference. Dan heb je iets bereikt. Nog steeds beginnen mensen erover als ik me voorstel.”

En nu dus een tv-serie. Knoop zegt vaker te hebben gesproken over de verfilming van zijn boek, zelfs met een grote Hollywood-studio. “Met Robert De Niro in de hoofdrol. Maar vlak voor de contract-

ondertekening gingen ze failliet.”

Knoop is erg onder de indruk van de serie. “Het is met veel empathie gemaakt en ik zat met kippenvel te kijken. Er hoefde niets gedramatiseerd te worden; het is drama. Niemand had dit kunnen verzinnen.” Hij verwacht dan ook dat de serie veel kijkers zal trekken: “Een hele generatie leefde destijds mee, zoals ze nu meeleven met *Heel Holland bakt*.”

[DE ZAAK MENTEN | WOENSDAG | NPO 2 | MAX | 20.25]

NCRV-gids mag 5 exemplaren weggeven van het boek *De zaak Menten, het complete verhaal* van Hans Knoop. **Kans maken? Ga naar: www.ncrvgids.nl/win**

